กองทรัพย์สินลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

PROPERTY OF THE ESTATE IN BANKRUPTCY CASE

พัชรพงศ์ สอนใจ[1]
Patcharapong Sonjai[1]

บทคัดย่อ

กองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย ได้แก่ ทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ที่จะต้องถูกรวบรวมไว้เพื่อจัดสรรชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย ดังนั้นขอบเขตและขนาดของกองทรัพย์สินย่อมมีความสำคัญต่อทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ เพราะมันส่งผลกระทบต่อเจ้าหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อย่างเต็มที่และเป็นธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อลูกหนี้ในการที่จะสามารถฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ได้มากเพียงใด ด้วยเหตุนี้ การกำหนดขอบเขตและขนาดของกองทรัพย์สินให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดของกฎหมายล้มละลาย ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ แต่ยังทำให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดในคดีล้มละลาย ตลอดจนเป็นการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจอีกทางหนึ่งด้วย

คำสำคัญ: กองทรัพย์สินของลูกหนี้ ทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้น ทรัพย์สินที่ไม่ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สิน

Abstract

Property of the estate in bankruptcy case is composed of all of a debtor's legal and equitable interests in property which will be collected to divide to all creditors. Therefore, the scope of estate property is important for both the creditor and the debtor because it has effect on the creditor to receive payment with fully and fairly, while it has effect on how far the debtor can rehabilitate too. Whereas, it is deemed beneficial to arrange the scope of estate property which is proper and compatible with the concept in the bankruptcy law will not only be fair to all creditors and other interested persons, including the debtor, but will also allow the overall effective and beneficial in the bankruptcy case which in turn will support economic system as well.

Keywords: property of the estate, Exemptions, Bankruptcy exemptions

[1] ผู้พิพากษาศาลแขวงดอนเมือง สำนักงานศาลยุติธรรม, Judge of The Don Mueang Kwaeng Court, Courts of Justice, E-mail: itti.patchara@gmail.com

ผ่านการรับรองคุณภาพจาก TCI (กลุ่มที่ 1) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทนำ

เมื่อต้องตกอยู่ใน “ภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัว”[2] และถูกฟ้องล้มละลาย ลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ตาม หากไม่เข้าสู่ระบบการฟื้นฟูกิจการ[3] ก็ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ทำการจัดสรรทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้อย่างเป็นธรรม (Fair treatment for creditor) ในการจัดสรรทรัพย์สินชำระหนี้ให้เจ้าหนี้นั้น กฎหมายล้มละลายกำหนดให้มีกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้เข้าเป็นกองทรัพย์สินของลูกหนี้ และให้อยู่ภายใต้การจัดการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เสียก่อน จากนั้นจึงค่อยทำการจัดสรรให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ต่างๆ อย่างเต็มที่และเป็นธรรม ปัญหาที่ว่า ทรัพย์สินใดบ้างของลูกหนี้ที่จะต้องถูกรวบรวมเข้าไปในกองทรัพย์สินนั้น จึงขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายล้มละลายของแต่ละประเทศที่จะกำหนดให้มีความเหมาะสมกับแนวคิดและนโยบายในเรื่องนี้ ตลอดจนมีความเป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียในคดี เพราะทรัพย์สินที่ถูกกำหนดให้ต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้นั้นจะต้องถูกนำไปแบ่งปันและจัดสรรให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ ส่วนทรัพย์สินที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้ต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ ก็จะยังคงเป็นของลูกหนี้อยู่เช่นเดิม ลูกหนี้ย่อมมีสิทธิครอบครองและใช้สอยทรัพย์สินนั้นต่อไปได้และส่งผลต่อการฟื้นตัวกลับขึ้นมาใหม่ของลูกหนี้ได้เร็วขึ้น ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์ว่าทรัพย์สินใดของลูกหนี้ที่จะต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สิน และทรัพย์สินใดที่ได้รับการยกเว้น เพื่อกำหนดขอบเขตของกองทรัพย์สิน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาและกำหนดให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายในเรื่องนี้ ทั้งมีความเป็นธรรมต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ในคดีด้วย

[2] ภาวะที่ลูกหนี้มีหนี้มากกว่าทรัพย์สิน

[3] ตามกฎหมายของประเทศไทยให้เฉพาะนิติบุคคลที่เป็นบริษัทจำกัด บริษัทมหาชน หรือนิติบุคคลอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

กองทรัพย์สินลูกหนี้ ตามกฎหมายประเทศไทย

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109 เป็นกฎหมายสำคัญที่ใช้กำหนดว่าทรัพย์สินใดบ้างที่จะต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินลูกหนี้ ตามมาตรานี้ได้แบ่งทรัพย์สินที่จะต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินลูกหนี้ไว้ 3 ประเภท

ก. ทรัพย์สินทั้งหลายที่ลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย[4] ซึ่งได้แก่ วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์นั้นเอง นอกจากนี้ทรัพย์สินดังกล่าวนั้นยังรวมถึงสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เหนือทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่เรียกว่า บุคคลสิทธิอีกด้วย เพียงแต่สิทธิเรียกร้องดังกล่าวจะต้องไม่เกิดขึ้นภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เพราะหลังจากวันดังกล่าวแล้วลูกหนี้ไม่มีอำนาจทำนิติกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้อีก[5] แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นทรัพย์สินบางรายการไว้ว่าแม้จะอยู่ในเงื่อนไขดังกล่าว แต่ก็ไม่ต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ ลูกหนี้สามารถเก็บและใช้สอยทรัพย์สินเหล่านี้ต่อไปได้ ได้แก่

1. เครื่องใช้สอยส่วนตัวอันจำเป็นแก่การดำรงชีพ ซึ่งลูกหนี้รวมทั้งคู่สมรสและบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้จำเป็นต้องใช้ตามสมควรแก่ฐานานุรูป เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ โทรศัพท์ เข็มขัด เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีมูลค่าที่ไม่แพงเกินความจำเป็น

2. สัตว์ พันธุ์พืช เครื่องมือ และสิ่งของสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพของลูกหนี้ ราคารวมกันไม่เกิน 100,000 บาท

[4] พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 62 บัญญัติไว้ว่า “การล้มละลายของลูกหนี้เริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์”

[5] พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 24 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว ห้ามมิให้ลูกหนี้กระทำการใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของตนอีก เว้นแต่ตามคำสั่งหรือความเห็นชอบของศาล”

ข. ทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ได้มาภายหลังเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากการล้มละลาย[6] ทรัพย์สินประเภทนี้ ได้แก่ ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาจากการรับมรดก การรับพินัยกรรม หรือการยกให้ เป็นต้น

ค. สิ่งของที่อยู่ในอำนาจสั่งการหรือจำหน่ายของลูกหนี้ในทางการค้าหรือธุรกิจของลูกหนี้ ด้วยความยินยอมของเจ้าของอันแท้จริง โดยพฤติการณ์ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า ลูกหนี้เป็นเจ้าของในขณะที่มีการขอให้ลูกหนี้นั้นล้มละลาย ทรัพย์สินตามข้อนี้เป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปของการบังคับคดีในทางแพ่ง เพราะตามหลักแล้วทรัพย์สินที่จะถูกเอามาบังคับคดีได้นั้นจะต้องเป็นทรัพย์ของลูกหนี้เท่านั้น แต่ในคดีล้มละลายได้กำหนดเรื่องนี้ไว้เป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ถูกเบียดบังให้น้อยลง ด้วยการอ้างว่าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่น แต่มีข้อสังเกตตรงที่ว่า กฎหมายใช้คำว่า “สิ่งของ” แสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินที่จะเข้าเงื่อนไขตามข้อนี้ ได้แก่ ทรัพย์สินประเภท สังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้เท่านั้น

โดยสรุปแล้ว กองทรัพย์สินในคดีล้มละลายตามระบบกฎหมายล้มละลายของไทยนั้น ได้แก่ ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในขณะที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ไปจนถึงศาลมีคำสั่งปลดจากล้มละลายหรือการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายเมื่อล้มละลายครบกำหนด 3 ปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลาย รวมไปถึงสิ่งของที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของแต่อยู่ในอำนาจสั่งการหรือจำหน่ายของลูกหนี้ในขณะที่มีการขอให้ล้มละลายนั้นเอง โดยมีข้อยกเว้น ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้ส่วนตัวที่จำเป็นต่อการดำรงชีพตามฐานานุรูป กับพันธุ์พืช สัตว์ เครื่องมือ และสิ่งของใช้ประกอบวิชาชีพที่รวมมูลค่าไม่เกิน 100,000 บาท

[6] พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 67/1 บัญญัติการปลดจากการล้มละลายไว้ 2 วิธี ได้แก่ 1. พ้นระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาว่าล้มละลาย และ 2. เมื่อมีการแบ่งทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ไว้เกินกว่าร้อยละ 50 และลูกหนี้ไม่เป็นบุคคลล้มละลายทุจริต และศาลมีคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลาย

กองทรัพย์สินลูกหนี้ ตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

ภายหลังจากประเทศสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ (Great Depression) ในปี ค.ศ. 1933 ที่ทำให้ธุรกิจต่างๆ ประสบปัญหาด้านการเงินทั้งระบบ ซึ่งเป็นปัญหาจากปัจจัยภายนอกเป็นหลัก มิใช่ปัญหาจากการทุจริตของลูกหนี้ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการเริ่มเปลี่ยนไปในแนวทางที่ว่า การล้มละลายเป็นเรื่องน่าเห็นใจ มากกว่าที่จะต้องลงโทษลูกหนี้ จึงมีการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ ให้ผ่อนปรนและเปิดกว้างยิ่งขึ้น เพื่อประคับประคองลูกหนี้ที่ประสบปัญหาให้สามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตการเงินไปได้ โดยแยกกองทรัพย์สินที่จะนำมาแบ่งปันให้แก่เจ้าหนี้และทรัพย์สินอื่นที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงชีพของลูกหนี้ออกจากกันอย่างชัดเจน ทั้งอนุญาตให้ลูกหนี้สามารถเก็บรักษาทรัพย์สินที่จำเป็นและเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพได้ภายใต้กระบวนการล้มละลาย ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

ก. ทรัพย์สินที่ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้

การกำหนดรายการ ประเภทของทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ที่ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินลูกหนี้ มาตราสำคัญที่กำหนดไว้ว่า ทรัพย์สินใดของลูกหนี้ที่จะต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินลูกหนี้เพื่อนำไปแบ่งปันให้แก่เจ้าหนี้ของกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกา ได้แก่ มาตรา 541 (a) (1)[7] ที่บัญญัติเป็นใจความหลักไว้ว่า กองทรัพย์สินของลูกหนี้ ได้แก่ “ทรัพย์สินและผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายในทรัพย์สินของลูกหนี้ ณ เวลาแห่งการเริ่มต้นคดี” การตีความตามมาตรานี้ ต้องตีความอย่างกว้างขวางครอบคลุมถึงสิทธิต่างๆ ที่ลูกหนี้

[7] 11 U.S. CODE § 541-Property of the estate

(a) The commencement of a case under section **301**, **302**, or **303** of this title creates an estate. Such estate is comprised of all the following property, wherever located and by whomever held:

(1) Except as provided in subsections (b) and (c) (2) of this section, all legal or equitable interests of the debtor in property as of the commencement of the case.

มีสิทธิได้รับด้วย แต่อย่างไรก็ตามคงมีหลักที่สำคัญต่อการพิจารณาว่าสิ่งที่จะถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้นั้นจะต้อง

1. เป็นทรัพย์สิน หมายถึง ทรัพย์สินทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ และหมายความรวมถึงทรัพย์ที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ตลอดจนสิทธิและผลประโยชน์ต่างๆ

2. ของลูกหนี้ หมายถึง ทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาโดยไม่มีค่าตอบแทน เช่น สินค้าตัวอย่าง หรือสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ลูกหนี้มีสิทธิได้รับ เช่น สิทธิการเช่า เป็นต้น หรือสิทธิการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันกับบุคคลอื่น เช่น การเป็นเจ้าของร่วมในกิจการ หรือทรัพย์สินต่างๆ แม้กระทั่งสิทธิการครอบครองทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ เป็นต้น โดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินนั้นจะตั้งอยู่ที่ใด และใครเป็นเจ้าของ และ

3. มีอยู่ ณ เวลาแห่งการเริ่มต้นคดี หมายถึง การกำหนดว่าผลประโยชน์และทรัพย์สินดังกล่าวนั้นจะต้องมีอยู่และเป็นของลูกหนี้ “ณ เวลาที่ลูกหนี้ยื่นขอล้มละลายหรือถูกฟ้องล้มละลาย” อันถือเป็นการเริ่มต้นคดี ดังนั้น การที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์ต่างๆ อยู่ในเวลาที่มีการเริ่มต้นคดี แม้ในขณะนั้นลูกหนี้อาจยังไม่สามารถใช้ทรัพย์สินนั้นหรือได้สิทธินั้นก็ตาม ย่อมถือว่าทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์นั้น จะต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ ตัวอย่างเช่น ลูกหนี้ถูกฟ้องวันที่ 1 เมษายน และในวันดังกล่าวลูกหนี้มีสิทธิตามตั๋วสัญญาใช้เงินที่จะครบกำหนดในวันที่ 1 มิถุนายน สิทธิของลูกหนี้ที่จะได้รับเงินตามตั๋วสัญญาใช้เงินดังกล่าวย่อมตกอยู่ในกองทรัพย์สินลูกหนี้ แต่ถ้าหากทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์ต่างได้หมดสิ้นไปก่อนวันที่มีการยื่นหรือฟ้องให้ลูกหนี้ล้มละลาย ทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์ดังกล่าวนั้นย่อมไม่สามารถถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ หรือหากเป็นกรณีลูกหนี้ได้ทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์มาในภายหลังการเริ่มต้นคดี แม้จะอยู่ในระหว่างการดำเนินคดีทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์ดังกล่าวย่อมไม่ตกอยู่ในกองทรัพย์สิน ลูกหนี้ยังคงเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์นั้น แต่อย่างไรก็ตามทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์ที่ลูกหนี้ได้มาภายหลังการเริ่มต้นคดีนี้ มีข้อยกเว้นบางประการตามประเภทหรือเงื่อนไขที่กฎหมายล้มละลายกำหนดไว้ เฉพาะว่าแม้จะได้มาภายหลังการเริ่มต้นคดีแต่ก็ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เช่น ผลประโยชน์ และดอกผลใดๆ เป็นต้น ที่เกิดจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่แม้จะได้มาภายหลังการเริ่มต้นคดีก็ตาม แต่ก็ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สิน[8] หรือกรณีเป็นทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ที่ลูกหนี้ได้มาจากการรับมรดก ข้อตกลงในการหย่า และจากสัญญาประกันชีวิต หากเป็นสิทธิประโยชน์ที่ลูกหนี้มีอยู่ในวันเริ่มต้นคดี และได้มาภายใน 180 วัน นับแต่วันเริ่มต้นคดี ก็ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินเช่นกัน[9]

ข. ทรัพย์สินที่ได้รับยกเว้นไม่ตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้

เมื่อมีการกำหนดรายการ และประเภทของทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ของลูกหนี้ที่จะต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ก็ต้องมีการกำหนดรายการ

---

[8] 11 U.S. CODE § 541-Property of the estate

(a) ...

(6) Proceeds, product, offspring, rents, or profits of or from property of the estate, except such as are earnings from services performed by an individual debtor after the commencement of the case.

(7) Any interest in property that the estate acquires after the commencement of the case.

[9] 11 U.S. CODE § 541-Property of the estate

(a) ...

(5) Any interest in property that would have been property of the estate if such interest had been an interest of the debtor on the date of the filing of the petition, and that the debtor acquires or becomes entitled to acquire within 180 days after such date -

(A) by bequest, devise, or inheritance;

(B) as a result of a property settlement agreement with the debtor's spouse, or of an interlocutory or final divorce decree; or

(C) as a beneficiary of a life insurance policy or of a death benefit plan.

และประเภทของทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ของลูกหนี้บางชนิดที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ แม้ทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ของลูกหนี้ดังกล่าวนั้นจะเป็นทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์ที่ลูกหนี้มีอยู่ ณ เวลาเริ่มต้นแห่งคดีก็ตาม ทั้งนี้ก็เพื่อประคับประคองและเอื้ออำนวยให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสกลับไปเริ่มดำเนินชีวิตใหม่ได้โดยเร็วตามแนวคิดที่เปลี่ยนไป มาตราสำคัญที่กำหนดไว้ว่าทรัพย์สินใดของลูกหนี้ได้รับยกเว้นไม่ต้องตกอยู่กองทรัพย์สินลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ มาตรา 522 ที่ได้บัญญัติถึงประเภท ลักษณะ ตลอดจนเงื่อนไขของทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับการยกเว้นไว้ โดยได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ตามกฎหมายล้มละลายเพื่อให้มลรัฐต่างใช้และยังอนุญาตให้มลรัฐต่างๆ เลือกที่จะกำหนดข้อยกเว้นขึ้นเองตามแต่มลรัฐแล้วเลือกที่จะใช้ข้อยกเว้นที่กำหนดขึ้นเอง ใช้กับประชาชนภายในรัฐนั้น โดยไม่ใช้ข้อยกเว้นตามกฎหมายล้มละลาย ดังนี้

1. ข้อยกเว้นตามกฎหมายล้มละลาย[10] เป็นข้อยกเว้นในกฎหมายล้มละลายที่กำหนดให้ทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์บางรายการได้รับการยกเว้นไม่ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินลูกหนี้ โดยมีรายการทรัพย์สินและเงื่อนไขต่างๆ ที่แตกต่างกันไป เช่น ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ใช้สำหรับอยู่อาศัยมูลค่าไม่เกิน $ 15,000 รถยนต์มูลค่าไม่เกิน $ 2,400 เฟอร์นิเจอร์ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอย เครื่องดนตรี หนังสือ ในมูลค่าไม่เกิน $ 400 ต่อรายการ หรือรวมทั้งหมดไม่เกิน $ 8,000 เครื่องประดับรวมทุกรายการไม่เกิน $ 1,000 เป็นต้น

2. ข้อยกเว้นตามกฎหมายมลรัฐ[11] เป็นข้อยกเว้น

[10] 11 U.S. CODE § 522 - Exemptions

(d) The following property may be exempted under subsection (b)(2) of this section:

(1) The debtor's aggregate interest, not to exceed $15,000 in value, in real property or personal property that the debtor or a dependent of the debtor uses as a residence, in a cooperative that owns property that the debtor or a dependent of the debtor uses as a residence, or in a burial plot for the debtor or a dependent of the debtor.

(2) The debtor's interest, not to exceed $2,400 in value, in one motor vehicle.

(3) The debtor's interest, not to exceed $400 in value in any particular item or $8,000 in aggregate value, in household furnishings, household goods, wearing apparel, appliances, books, animals, crops, or musical instruments, that are held primarily for the personal, family, or household use of the debtor or a dependent of the debtor.

(4) The debtor's aggregate interest, not to exceed $1,000 in value, in jewelry held primarily for the personal, family, or household use of the debtor or a dependent of the debtor.

(5) The debtor's aggregate interest in any property, not to exceed in value $800 plus up to $7,500 of any unused amount of the exemption provided under paragraph (1) of this subsection

(6) The debtor's aggregate interest, not to exceed $1,500 in value, in any implements, professional books, or tools, of the trade of the debtor or the trade of a dependent of the debtor...

[11] 11 U.S. CODE § 522 - Exemptions

(b)

(1) Notwithstanding section **541** of this title, an individual debtor may exempt from property of the estate the property listed in either paragraph (2) or, in the alternative, paragraph (3) of this subsection. In joint cases filed under section **302** of this title and individual cases filed under section **301** or **303** of this title by or against debtors who are husband and wife, and whose estates are ordered to be jointly administered under Rule 1015(b) of the Federal Rules of Bankruptcy Procedure, one debtor may not elect to exempt property listed in paragraph (2) and the other debtor elect to exempt property listed in paragraph (3) of this subsection. If the parties cannot agree on the alternative to be elected, they shall be deemed to elect paragraph (2), where such election is permitted under the law of the jurisdiction where the case is filed.

(2) Property listed in this paragraph is property that is specified under subsection (d), unless the State law that is applicable to the debtor under paragraph (3) (A) specifically does not so authorize.

(3) Property listed in this paragraph is—

(A) subject to subsections (o) and (p), any property that is exempt under Federal law, other than subsection (d) of this section, or State or local law that is applicable on the date of the filing of the petition to

ที่กฎหมายล้มละลายอนุญาตให้มลรัฐแต่ละมลรัฐกำหนดข้อยกเว้นขึ้นใช้ในมลรัฐนั้นๆ โดยไม่ต้องใช้ข้อยกเว้นตามกฎหมายล้มละลายได้ ซึ่งมลรัฐส่วนใหญ่ได้กำหนดข้อยกเว้นขึ้น เพื่อ (ก) ใช้กับประชาชนในมลรัฐนั้นเองเท่านั้นประชาชนในมลรัฐนั้นไม่มีสิทธิที่จะใช้ข้อยกเว้นของกฎหมายล้มละลายได้[12] หรือ (ข) เพื่อให้ประชาชนในมลรัฐของตนมีโอกาสเลือกที่จะใช้ข้อยกเว้นของมลรัฐหรือของกฎหมายล้มละลายก็ได้[13] เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Bankruptcy Law-State Exemption) และมลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois Bankruptcy Law-State Exemption) ที่เลือกที่จะกำหนดข้อยกเว้นของมลรัฐขึ้นใช้เอง ส่วนมลรัฐนิวยอร์ก (New York Bankruptcy Law-State Exemption) นั้นเลือกที่จะกำหนดข้อยกเว้นของมลรัฐขึ้นเอง แต่ก็เปิดโอกาสให้ประชาชนในมลรัฐเลือกที่จะใช้ข้อยกเว้นที่มลรัฐกำหนดขึ้น หรือข้อยกเว้นตามกฎหมายล้มละลายก็ได้ นอกจากนี้ในแต่ละมลรัฐก็ยังกำหนดรายการทรัพย์สินตลอดจนมูลค่าที่ได้รับการยกเว้นไว้แตกต่างกันไปตามแต่ลักษณะสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ของแต่ละมลรัฐ เช่น ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้น มลรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดมูลค่าที่ได้รับการยกเว้นไว้ไม่เกิน $ 75,000 สำหรับผู้ที่มีครอบครัวจะเพิ่มมูลค่าเป็นไม่เกิน $ 100,000 ส่วนมลรัฐอิลลินอยส์กำหนดมูลค่าไว้ไม่เกิน $ 15,000 สำหรับผู้ที่มีครอบครัวจะเพิ่มมูลค่าเป็นไม่เกิน $ 30,000 ในขณะที่มลรัฐนิวยอร์กกำหนดมูลค่าไว้ไม่เกิน $ 150,000 สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขต King New York Queens Bronx Richmond ฯลฯ และไม่เกิน $ 125,000 สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขต Dutchess Albany Columbia Orange Saratoga และ Ulster และไม่เกิน $ 75,000 สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตอื่นๆ ส่วนผู้ที่มีครอบครัวนั้นจะเพิ่มมูลค่าเป็นไม่เกินสองเท่าของมูลค่าที่กำหนดไว้ในแต่ละเขต แต่หากเป็นทรัพย์สินที่เป็นยานพาหนะนั้น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย กำหนดมูลค่าที่ได้รับการยกเว้นไว้ไม่เกิน $ 2,725 ส่วนมลรัฐอิลลินอยส์กำหนดมูลค่าไว้ไม่เกิน $ 2,400 ในขณะที่มลรัฐนิวยอร์กกำหนดมูลค่าไว้ไม่เกิน $ 4,000 นอกจากนี้ยังมีการกำหนดรายการทรัพย์สินอื่นๆ ไว้แตกต่างกันทั้งรายการและมูลค่า

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

กองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกามีขอบเขตและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากหลักเกณฑ์ที่ใช้กำหนดว่าทรัพย์สินของลูกหนี้รายการใดบ้างที่จะต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินลูกหนี้นั้นแตกต่างกัน โดยใช้ “วันเริ่มต้นแห่งคดี” เป็นเหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการกำหนดดังนี้

1. กองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย จะใช้หลักเกณฑ์ที่ว่า กองทรัพย์สินได้แก่ ทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ ที่มีอยู่ ณ วันเริ่มต้นแห่งคดี และทรัพย์สินต่างๆ ที่ลูกหนี้ได้มาภายหลังจากวันดังกล่าวแล้ว ดังนั้น ทรัพย์สินทุกชนิดที่ลูกหนี้ได้มาไม่ว่าจะก่อนหรือภายหลังการล้มละลาย ตราบใดที่ยังไม่มีการปลดหรือพ้นจากการล้มละลาย หากลูกหนี้ได้ทรัพย์สินใดๆ มา ทรัพย์สินนั้นจะต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินลูกหนี้ โดยมีข้อยกเว้นไว้ให้ทรัพย์สินบางประการที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงว่าไม่ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้

---

the place in which the debtor's domicile has been located for the 730 days immediately preceding the date of the filing of the petition or if the debtor's domicile has not been located in a single State for such 730-day period, the place in which the debtor's domicile was located for 180 days immediately preceding the 730-day period or for a longer portion of such 180-day period than in any other place;

(B) any interest in property in which the debtor had, immediately before the commencement of the case, an interest as a tenant by the entirety or joint tenant to the extent that such interest as a tenant by the entirety or joint tenant is exempt from process under applicable nonbankruptcy law; and...

[12] 11 U.S. CODE § 522 (b) (2).

[13] 11 U.S. CODE § 522 (b) (3) (A).

2. กองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของประเทศสหรัฐอเมริกา จะใช้หลักเกณฑ์ที่ว่ากองทรัพย์สิน ได้แก่ ทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ ที่มีอยู่ ณ วันเริ่มต้นแห่งคดี เท่านั้น โดยอาจมีข้อยกเว้นให้ทรัพย์สินบางรายการที่ลูกหนี้ได้มาภายหลังภายในระยะเวลาที่กำหนดต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สิน แต่ก็โดยจำกัดเฉพาะรายการที่กำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้น ทรัพย์สินที่จะตกอยู่ในกองทรัพย์สินลูกหนี้ จะต้องเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาและมีอยู่ก่อนวันเริ่มต้นแห่งคดี ซึ่งหากตีความตามกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย ได้แก่ วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์นั้นเอง ส่วนทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาภายหลังวันดังกล่าวโดยหลักย่อมไม่ตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยมีข้อยกเว้นให้ทรัพย์สินบางรายการที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงเท่านั้นว่าต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้

ด้วยหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามกฎหมายของประเทศไทยนั้นมีขอบเขตที่กว้างขวางกว่าของประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากทรัพย์สินต่างๆ ที่ลูกหนี้ได้มาในภายหลังจากวันเริ่มต้น ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลานานเท่าใดหากยังไม่พ้นจากการล้มละลายก็ย่อมตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้เสมอ

นอกจากนี้ในเรื่องของข้อยกเว้นที่กำหนดให้ทรัพย์สินบางรายการไม่ต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินนั้นตามกฎหมายล้มละลายของประเทศไทยนั้นได้กำหนดข้อยกเว้นไว้เพียงทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้ส่วนตัวที่จำเป็นต่อการดำรงชีพตามฐานานุรูป กับพันธุ์พืช สัตว์ เครื่องมือ และสิ่งของใช้ในการประกอบวิชาชีพที่รวมมูลค่าไม่เกิน 100,000 บาท อันเป็นการกำหนดไว้คร่าวๆ ขาดรายละเอียดและความชัดเจน แตกต่างจากของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับรายการทรัพย์สินตลอดจนมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้นไว้อย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ที่มีความแตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่ด้วยการกำหนดรายการที่เห็นว่าจำเป็น และมูลค่าที่เห็นว่าสมควรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นด้วยอันเป็นหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและยืดหยุ่นมากกว่า ทำให้ไม่เกิดข้อโต้แย้งว่าทรัพย์สินรายการใดและมูลค่าเพียงใดจะต้องตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ และยังสอดรับกับหลักเกณฑ์เรื่องการกำหนดให้ทรัพย์สินของลูกหนี้เฉพาะที่ลูกหนี้มีอยู่ ณ วันเริ่มต้นแห่งคดีเท่านั้นเป็นทรัพย์สินที่ตกอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่ากองทรัพย์สินลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของประเทศสหรัฐอเมริกามีขอบเขตและขนาดที่จำกัดกว่ากองทรัพย์สินตามกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย เรื่องนี้ส่งผลดีต่อลูกหนี้ที่จะสามารถได้รับโอกาสในการเก็บรักษาทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาภายหลังการเริ่มต้นแห่งคดี และทรัพย์สินที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพหรือกิจการได้ ทำให้ลูกหนี้มีทุนรอนและความสามารถที่จะเริ่มต้นประกอบอาชีพหรือกิจการใหม่ จนสามารถตั้งตัวได้อย่างรวดเร็วกว่าลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของไทย ที่เป็นเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่า คงเป็นเพราะกฎหมายล้มละลายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลจากแนวคิดที่ว่าลูกหนี้ที่ล้มละลายนั้น โดยหลักแล้วไม่ใช่ผู้ที่กระทำทุจริต ต้องถูกตำหนิ หรือลงโทษ แต่เป็นผู้ที่น่าเห็นใจ ที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยที่ไม่อาจคาดหมายได้ เช่น การดำเนินธุรกิจผิดพลาด การเจ็บป่วย การถูกออกจากงาน หรือการได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น จึงเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจมากกว่าที่จะลงโทษและตำหนิติเตียน แต่สมควรที่จะได้รับการแก้ไข ประคับประคองให้ผ่านพ้นความยากลำบากดังกล่าวไปได้ หรือหากไม่สามารถประคับประคองได้ก็ต้องทำให้กลับมาเริ่มต้นใหม่ได้เร็วที่สุด มากกว่าลงโทษลูกหนี้และจำกัดสิทธิในทรัพย์สินหรือการประกอบกิจการไว้ อันเป็นแนวคิดใหม่ภายหลังจากที่ประเทศสหรัฐอเมริกาประสบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนั้นเอง ซึ่งเรื่องนี้น่าจะตรงกันข้ามกับแนวคิดตามกฎหมายล้มละลายของประเทศไทยที่ยังคงยึดแนวคิดดั่งเดิมที่ว่าลูกหนี้ที่ล้มลายนั้น เป็นผู้ที่กระทำความผิดพลาด

ทุจริต สมควรถูกลงตำหนิ ลงโทษ และถูกควบคุมพฤติกรรมมิให้ไปก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นได้อีก

เมื่อในภาวะปัจจุบันโลกมีระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่เชื่อมโยงกันไปทั่วโลก และมีแนวโน้มที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การพิจารณาและปรับปรุงกฎหมายล้มละลายซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจสาขาหนึ่งให้สอดคล้องกับแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาและท้าทายอย่างยิ่งว่าจะสามารถปรับปรุงให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจนได้หลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ขัดแย้งกับค่านิยมและความเชื่อดั่งเดิมจนสุดโต่งเกินไปได้อย่างไร

บรรณานุกรม

ภูมิวุฒิ พุทธสุอัตตา. (2539). กฎหมายฟื้นฟูกิจการของสหรัฐอเมริกา. *วารสารดุลพาห, 43*(2), 38-48.

มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต. (2542). มาตรการฟื้นฟูลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา. *วารสารดุลพาห, 46*(1), 32-37.

วิชา มหาคุณ. (2551). *คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.

วิชา มหาคุณ. (2546). กฎหมายล้มละลายและธุรกิจประกันชีวิต. *จุฬาลงกรณ์วารสาร*, *14*(53), 11-13.

วิชัย วิวิตเสรี. (2514). *โน้ตทบทวนกฎหมายล้มละลาย ตอน 2 วิธีจัดการทรัพย์สินลูกหนี้.* พระนคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ. (2554). กฎหมายล้มละลายข้ามชาติ. *เอกสารการบรรยายวิชากฎหมายฟื้นฟูกิจการและล้มละลาย หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาคเรียนที่ 2*, 2554. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชัย ฑีฆาอุตมากร. (2553). *พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พุทธศักราช 2542 ฉบับสมบูรณ์ พร้อมแนวคำพิพากษาของศาลฎีการายมาตราและข้อสังเกต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลสยาม พริ้นติ้ง (ประเทศไทย).

เอื้อน ขุนแก้ว. (2556). *กฎหมายล้มละลาย.* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.

เอื้อน ขุนแก้ว. (2552). *คู่มือการศึกษากฎหมายล้มละลาย.* กรุงเทพฯ: Pholsiam Printing and Publishing (Thailand) Partnership.

Bosomworth, T. N. (1982). Federal Exemption and the Opt-Out Provisions of Section 522: A Constitutional Challenge. *Indiana Law Journal, 58*(1), 143-148.

Brubaker, R. (2014). *U.S. Solutions to Bankruptcy Problems.* University of Illinois College of Law.

Cornell University Law School, Legal Information Institute. (1992). *U.S. Code: Title 11 - Bankruptcy.* Retrieved May 27, 2014, from http://www.law.cornell.edu/uscode/text/11/522

Renauer, A. (2014). *U.S. Bankruptcy Law & Information v.3.1, 50 State Homestead Exemptions & Other Bankruptcy Exemptions.* Retrieved May 28, 2014, from http://www. Legalconsumer. com/bankruptcy/law/

Tabb, C. J. (2009). *The Law of Bankruptcy.* (2nd ed.). New York: Thomson Reuters/Foundation Press.

Tabb, C. J. (2010). *Bankruptcy Law Principle, Policies, and Practice.* (3rd ed.). San Francisco: Matthew Bender & Company, Inc., a member of The LexisNexis Group.

Translated Thai References

Phutthasu-utta, P. (1996). The United States Reorganization Law. *Dulpharha Journal, 43*(2), 38-48, Bangkok. [in Thai].

Slipmahabandit, M. (1999). Rehabilitation Measurement in Bankruptcy Law of The United States, *Dulpharha Journal, 46*(1), 32-37, Bangkok. [in Thai].

Mahakun, V. (2008). *The Explanation of Bankruptcy and Reorganization Law.* Bangkok: Nittibannakan. [in Thai]

Mahakun, V. (2003). Bankruptcy and Life Insurance Business Law. *Chulalongkorn Review, 14*(53), 11-13. Bangkok. [in Thai].

Vivitseri, V. (1971). *Bankruptcy Law, The Second Part: Means to Manage a Debtor's property: Review Notes.* Phranakhon: Faculty of Law, Thammasat University, Bangkok. [in Thai].

Wisitsora-at, W. (2011). Cross-Border Insolvency Law: Reorganization and Bankruptcy Law. *Handout of Master of Law program, Faculty of Law.* Thammasat University, Bangkok. [in Thai].

Thikha-utamakorn, S. (2010). *The Bankruptcy Act B.E.2483 (1940), Act on The Establishment of and Procedure for Bankruptcy Court B.E.2542 (1999), (Complete Version), Including The Supreme Court Judgment, Section by Section and Suggestion.* Bangkok: Pholsiam Printing Publishing. [in Thai].

Kunkeaw, A. (2013). *Bankruptcy Law.* (11th ed.). Bangkok: Krungsiam Publishing Limited. [in Thai].

Kunkeaw, A. (2009). *Bankruptcy Law: handbook.* Bangkok: Pholsiam Printing and Publishing (Thailand) Partnership. [in Thai].

Patcharapong Sonjai received his Master of Law from Thammasat University, his Barrister-at-Law from The Thai bar. He is currently a judge of the Don Mueang Kwaeng Court and a part-time lecturer in Faculty of Business Administration, Panyapiwat Institute of Management.